

0.,
D.A.M.
de COUPONS
PLONGATIEN
koers. Bedragen
van

INK.
ons daarin het
voelend verhaal,

even,

van FUNCKE's

OTSCHAP
DEL

ORMSER.

sloo.

Voortrekkers
UYS"),

R POST,
rijst),
ILLEN STEELINK.

de leden der
van Christelijke
schap 1200

ten zou tot 1
maken met dit
emden schrijver,
in staat ter ver-
derland, hebben
jaar verzonden

de Vereniging
gratia. In den
afl en f 1.50

ENNOOTSCHAP
ANDEL
BIEN

WORMSER.

PER.

hap.

gebonden.

en voor den

tische studie

e deelen, in-

f 2.25 geb.

5 ingenaaid

ingen bij den
g Avondmaal.

A. KUYPER.

en f 2.40.

SCHAP
EL

ORMSER.

kering.

lden.

LE, Jhr. Mr.
DER OYE.

erlingen

Amsterdam.

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van
blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties
aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen,
kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 21 Januari 1900. No. 1152.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor het buitenland
per jaar f 4 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau: 10 Cent
Abonnee's worden aangenomen door alle Boekhandlaren, Postdirecteuren
enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer 20 Cent.
Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verslagen van vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

LAATSTE REIKS.
XL

Want de Heere is onze Rechter,
de Heere is onze Wetgever, de
Heere is onze Koning; Hij zal
ons behouden.

Jesaja 33: 22.

Is in het dusver geleverd vertoog onder-
zocht, in wat samenhang met de Gemeene
Gratie de Overheid als zoodanig staat,
thans dient onder datzelfde verband de
aandacht te worden gevestigd op de we-
derzijdsche verhouding, die tusschen de
Overheid en het door haar geregeerde Volk
bestaat. Werkt de Gemeene Gratie op het
Volk alleen door de instelling der Over-
heid? of ook buiten en zonder die instel-
ling? Denk deze vraag scherp in, want
van het antwoord op deze vraag hangt
ten slotte geheel uw staatkundige posi-
tie als burger af. Buiten Gemeene Gra-
tie is er niets in of aan u, dat niet
verzoond en door zonde verwoest is.
Daaraan is dus nooit eenig recht door u
als burger te ontleenen. Komt nu de Ge-
meene Gratie u alleen door de Overheid
toe, dan staat ge, bij die onderstelling,
willeloos en rechtloos tegenover haar. Dan
zijt ge niets buiten haar. Dan is het door
haar dat alle goede gave u moet toeko-
men. En dan moet haar heerschappij over u,
over uw leven en over al het uwe wel vol-
strekt en onbeperkt zijn. Ge komt dan uit
bij de meest absolute Alleenheerschappij.
Veilig mag dan ook gezegd, dat niets zoo-
zeer als het blind zijn voor de Gemeene
Gratie oorzaak is geworden van de stul-
tende verwarring van begrippen, die ook
voor den belijder van den Christus zich op
staatkundig terrein voordoeft. Al moet toch
dankbaar worden erkend, dat meer dan
een staatsgeleerde onder ons de rechten en
vrijheden des volks met goed gevolg tegen-
over de zich steeds uitbreidende macht
van het dussgenaamde staatswezen verweerd
heeft, doch ontbrak het hun, zoolang hun
oog voor de betekenis der Gemeene
Gratie niet openging, aan het juiste uit-
gangspunt, om de verhouding tusschen Volk
en Overheid naar eisch af te bakenen. Er
werd dan, tot verwerping der volksvrijhe-
den, meest uit het wezen van den mensch
of uit den aard der menschelijke natuur
geredeneerd; maar hierbij zag men voorbij,
dat de Gereformeerde belijdenis omtrent
het diep verdoel der zonde dit zonder
meer niet toelaat. Dusdoende gleeft men
ongemerkt over naar een beschouwing van
den mensch, die het bederf der zonde lichter
opvatte. En dat was oorzaak, dat men zoo dik-
wijls van zulke mannen uitingen te belu-
stereeren kreeg, die den zondaar in den mensch
schier ganschelijk uit het oog deden verlie-
zen. Niet weinigen, met name onder de
Hugenoten, maar toch ook hier te lande,
en niet minder in de Vereenigde Staten van
Amerika, hebben zich dientengevolge vaak
in bewoordingen uitgelaten, die aan de taal
der Fransche Revolutie zoo nakomen, dat
minder scherpzienden zich inbeelden, dat
hun staatsrecht met dat der Fransche Revolu-
tie één was. Toen nu op het laatste der
vorige, en in het begin van deze eeuw, de in
het buitenland opgekomen antirevolutionaire
richting bijna uitsluitend of Roomsche of
hoog-Lutherse staatsgeleerden tot woord-

voerders had, die voor de betekenis van
het Gereformeerde leven geen sympathie
gevoelden, en met name tegen het histo-
rische Calvinisme principiële bedenking
hadden, is het een tijdlang ook onder ons
gewoonte geweest, uit de hoogte op deze
Hugenootsche en andere schrijvers over
staatsrecht neer te zien, en het voor uitge-
maakt te houden, dat ze den bal ganschelijk
misloegen, en weinig anders dan voorloep-
pers waren der Fransche Revolutionairen.
Het was eerst Groen van Prinsterer, die in zijn
tweede periode de eigenaardige betekenis
van het Calvinisme weer deed opleven,
en met dankbaarheid mag erkend, dat zelfs
Von Stahl, hoe ook op menig punt in
verkeerde wijsgeerige stellingen verstrikt,
voor deze hoogte waardig van het Calvi-
nisme een geopend oog kreeg.

Hiermee echter was de wortel der zaak
nog niet bloot gelegd, en dit lag daaraan,
dat men wel met het feit der zonde als
algemeen verschijnsel rekende, maar zich niet
genoegzaam rekenschap gaf van de vraag,
hoe de mensch als mensch is te beschouwen,
indien men hem in dien volstrekt zinn als
zondaar neemt, waarin de Gereformeerde be-
lijdenis, op grond van de Heilige Schrift,
dit eischt. Wie zich de moeite geeft nog
eens na te lezen, hoe en de Psalmist in het
oude en de apostel Paulus in het nieuwe
Testament, zegt, „dat er niemand is, die ver-
standig is, niemand die God zoekt, dat ver-
nieling en ellendigheid in hun wegen is, ja,
dat er niemand is die goed doet”, — die moet
wel tot de erkentenis komen, dat het het top-
punt van dwaasheid ware, aan zulke men-
schen burgerlijke rechten en burgerlijke
vrijheden toe te kennen, niet als iets, dat de
Overheid hun gunt, maar als iets, dat ze
van Godswege bezitten. En of men nu al
zegt, dat er toch „kleine vonkskens” ook
in den zondaar waren overgebleven, dat
helpt u niet. Immers zonder nadere ver-
klaring komt dit op niets anders neer, dan
dat het bederf der zonde dan toch weer
niet zoo volstrekt was: iets waaruit volgen
zou, dat en de Psalmist en Paulus overdreef.

Geheel anders komt daarentegen de zaak
te staan, zoo ge, met klaar en helder in-
zicht, de Gemeene Gratie in uw bescho-
wing opneemt. Gratie is niet iets, wat in
den mensch is, of uit den mensch opkomt,
maar iets dat bij den mensch *bijkomt*, en zijn
oorsprong in de genade Gods heeft. De mensch
blijft dan in zichzelf de volstrekte zondaar.
Aan hem is niets geheels. Uit hem komt
niets goeds. In hem kleeft geen enkel recht.
Hem komt geen enkele vrijheid toe. Maar
op dien in zonde verzonken mensch daalt
nu de Gemeene Gratie neder. Niet op
dezen of genen, maar op alle menschen, zij
het ook met verschil in graad. Door die
Gemeene Gratie wordt de zonde, en dus
ook het verderf in hem, gestuit, wordt hij
in staat burgerlijk — goede dingen te doen,
en ontvangt hij van Godswege die rechten
en vrijheden, die hij voor de burgerlijke saam-
leving behoeft. Heel die burgerlijke saam-
leving was dan verbeurd, want onder men-
schen die louter zondaren zijn, is geen
burgerlijke saamleving denkbaar. Die bur-
gerlijke saamleving is ook niet meer het
natuurlijk product van den toestand, maar
de vrucht van *genade*. En het is nu die-
zelfde genade, die den mensch de voor-
waarden beschikt, waaronder alleen zulk
een saamleving denkbaar is. Tevens ver-
klaart het zich dan, hoe het komt, dat de

rechten en vrijheden der volken volstrekt
niet overal gelijk zijn.

Die eisch van gelijkheid van toestanden
vloeit voort uit de valsche beschouwing
der Fransche Revolutie, die alle rechten
en vrijheden uit den mensch als zoodanig
alleidde, en die daarom spreekt van de
Droits de l'homme, d. i. van de *Rechten
van den mensch*, en deze als haar uit-
gangspunt kiest. Dan is er geen onder-
scheid, en moeten deze zelfde rechten,
op gelijke wijze, overal en onder alle vol-
ken gelden. Staat het daarentegen vast, dat
deze rechten en vrijheden worden afgeleid
uit de Gemeene Gratie, en weet ge ten an-
deren, dat deze Gemeene Gratie bij het één
volk gering en bij het andere volk zeer over-
vloedig is, dan kunt ge tot geen andere slot-
som komen, dan dat ook die rechten en
vrijheden zeer beperkt zullen zijn bij een
volk dat soberlijk, en daarentegen groot
bij een ander volk, dat zeer mildelijk met
de Gemeene Gratie werd bedeeld. En
evenzoo zult ge uit de historie verstaan,
dat bij hetzelfde volk die rechten en vrijhe-
den in den aanvang zeer beperkt van natuur
zullen zijn, zoolang het nog slechts in ge-
ringe mate met de Gemeene Gratie verrijkt
werd, en daarentegen voor datzelfde volk
veel grooter omvang aannemen, zoodra
de Gemeene Gratie zich milder over dat-
zelfde volk uitbreidt. Bij vergelijking kan
men zich dat zelfs met het temmen onzer
dieren duidelijk maken. Door het temmen
stuiten wij en temperen in het dier zijn
wildten aard. Is dit nu h.v. bij een hond
nog slechts ten deele gelukt, dan leggen
we zulk een hond nog aan den ketting, en
geven hem slechts een zeer beperkte vrij-
heid van beweging. Is datzelfde dier daaren-
tegen allengs zachter van aard geworden, d. w. z.
is het temmen van zijn woesten aard verder
doorgegaan, dan nemen we hem ten slotte
dient ketting af, en laten hem vrij op het erf
dierlooopen. En juist zoo als wij met zulke
dieren doen, zoo doet God met de volken.
Hoe verder de Gemeene Gratie inwerkt,
hoe grooter ook de rechten en vrijheden
worden, die aan zulk een volk worden toe-
bedeeld.

Komt nu die Gemeene Gratie aan den
mensch in het gemeen, en aan een volk
als een veelheid of groep van menschen,
alleen door de Overheid toe? Stellig niet.
Dit kan reeds daarom niet, omdat de Ge-
meene Gratie terstond na den val intrad,
en de Overheid als zoodanig eerst na den
zondvloed is opgetreden. Wel wordt niet
ontkend, dat het Overheidsgezag een der
middelen is, waardoor God de Gemeene
Gratie uitbreidt en het volk zeggend en ont-
wikkelt, maar in geen geval mag gezegd
worden dat er geen Gemeene Gratie *buiten*
de Overheid is; dat de Gemeene Gratie in
de Overheidsinstelling opgaat; en dat ze
dus *alleen* door de Overheid aan het volk
en aan den mensch in dat volk toe-
komt. Het tegendeel is waar. Ze werkte
eer er een Overheid was, en ze werkt
buiten de Overheid om. Dat mag en moet
hier zonder nader betoog geconstateerd
worden, omdat het daartoe strekkend be-
toog slechts zou kunnen herhalen, wat
in de eerste en tweede reeks van deze studie
in den breede is uiteengezet. De Ge-
meene gratie begint met de zonde in het
menschelijk hart en den vloek in de natuur
te stuiten. Aldus ontstaat er een menschelijk
leven, dat als saamleving eerst den patriar-
chalen vorm aanneemt. En het is eerst in

het aldus reeds door Gemeene Gratie ver-
rijkt menschelijk leven, dat lang daarna
de Overheid optreedt, niet om dat geheele
leven te omspannen, maar om in dat leven
een *beperkte* taak te vervullen. De Over-
heid treedt dus op in *bestaande* toestan-
den. Ze ontvangt het zwaard over een
groep menschen, die reeds op zichzelf een
saamleving hebben. En ze vindt in die
bestaande saamleving verhoudingen en wer-
kingen, die niet zij eerst gaat regelen, maar
die reeds een regeling bezitten. Niet een
regeling, die van buiten is aangelegd, maar
zulk eene die uit het leven zelf, gelijk dit
dreef op de Gemeene Gratie, was opge-
komen, en nog steeds verder opkomt.

Hieruit nu ontstaat de tegenstelling van
Overheid en Volk, en nader ook tusschen
Staat en Maatschappij. Ware het de Over-
heid, die zelve het volk maakte en for-
meerde, en aan het volk zijn leven schonk,
zoo zou die tegenstelling niet bestaan. Het
volk zou dan in de Overheid opgaan, van
die Overheid een uitvloeisel zijn, en alle
levensaanstroom van die Overheid ontvangen
moeten. Maar zoo is het niet. De ééne
Gemeene Gratie werkt op *tweeërlei* wijze,
eenerzijds in de menschen die *het volk*
gaan vormen, en anderzijds in de *Overheid*
die over dat volk gesteld wordt; en wel in
beide op geheel uiteenlopende wijze. Als
volk, buiten de Overheid gedacht, leeft die
menschennassa in gezinnen en geslachten
ingedeeld. Die gezinnen en geslachten, en
de enkele personen in die families, komen
met elkander in aanraking op het gebied
van landbouw, handel en nijverheid, als
buren en saamwonende personen, als be-
langhebbenden bij algemeen menschelijke
aangelegenheden, als liefhebbers van kunst
en wetenschap, en zooveel meer. Door
alle deze betrekkingen ontstaat wat wij
noemen de *maatschappij*, d. i. het burgerlijke
samenleven, en wel als natuurlijke uiting van
de vele verbanden, waarin het gewone
leven mensch met mensch brengt. Die
maatschappij is zelfs niet gebonden aan
het eigen terrein, waarover de Overheid
het bewind voert. De belangen van de
maatschappij overschrijden de grenzen van
het volk. Door huwelijk, door handel, door
arbeid, door wetenschap enz. komen per-
sonen van het één volk in maatschappe-
lijke aanraking met leden van het andere
volk. De bewegingen en werkingen van volk
en volk kruisen zich. En boven deze persoon-
lijke belangen, die de burgers van het
ééne volk met die van het andere volk
in verband brengen, hebben alle saam-
geeen *zekere algemeen menschelijke* be-
langden, die aanvankelijk wel weinig ge-
wicht in de schaal leggen, maar die van
lieverde toch almer betekenis erlangen
en die tenslotte zelfs vorsten en koningen
in zekere richting drijven.

Over het zelfstandig karakter van het
volksleven kan alzo geen geschil bestaan.
De maatschappij, de familie, het gezin leidt
een eigen zelfstandig leven, dat door de
Overheid noch geschapen, noch in stand
gehouden, noch geregeld wordt. Zelfs moet
men hierbij nog verder gaan, en duidelijk
uitspreken, dat ook de enkele persoon in
die maatschappij een eigen levenskring
voor eigen geest en hart bezit, die op
volle eerbiediging aanspraak heeft. Wie
een eigen overtuiging, een eigen belijdenis,
een eigen stem, een eigen gevoel en
levensroeping, en van dat alles het kort

begrip in de heilige sfeer van zijn con-
scientie bezit, mag en moet gezegd worden
een eigen levenswereld te bezitten, die weer
van het leven der maatschappij onderscheiden
is, en die feitelijk buiten het bereik van de
Overheid ligt. Er is dus niets van aan,
dat de Overheid heel ons leven zou over-
spannen en op eigen gezag heel ons leven
zou hebben te regelen. Integendeel, en per-
soonlijk, en in ons gezin, en in de maats-
chappij leven we een eigen zelfstandig
leven; en over zulk een volk, dat alzo in
het bezit van een eigen leven is, treedt nu de
Overheid op, om een *beperkte en bepaalde*,
haar opgedragen, taak te vervullen. De
Overheid mag zich dus volstrekt niet alles
veroorloven. Er zijn dingen die ze doen
moet en mag. Maar er zijn ook dingen
die haar niet vrijstaan. Tusschen haar
leven en het leven der maatschappij liggen
grenzen, en die grenzen heeft ze te eerbied-
igen. En datgene wat het volk, en de
enkele persoon in dat volk, als eigen
levensexistentie bezit, vormt dan de *rechten*
en de *vrijheden* van dat volk, die met
hand en tand tegenover elke machtsver-
schrijding der Overheid te verdedigen zijn.

Dat dit nu vaak aanleiding geeft tot pijn-
lijken strijd, is uit tweeërlei te verklaren.
Eenerzijds daartuit, dat de Overheid in men-
schelijke personen optreedt, en dat ieder
mensch van natuur geneigd is, om zijn
macht uit te breiden. Maar ook ander-
zijds vindt deze strijd en worsteling een
natuurlijke oorzaak daarin, dat de Ge-
meene Gratie zich onder het volk allengs
verder uitbreidt, het volk op hooger stand-
punt brengt, daardoor zijn maatschappe-
lijk leven tot krachtiger ontwikkeling uit-
drijft, en alzo den kring van zijn rechten
en vrijheden uitzet. Dan moet de Over-
heid loslaten wat ze eerst vasthield, en zich
terugtrekken van een terrein waarop ze
een tijdlang heerschte. En dat nu ging ge-
meentlijk niet vanzelf, maar liep gemeentlijk
uit op een strijd tusschen Volk en Over-
heid, gelijk ook wij dien in onze worsteling
met de Spaansche koningen, en later met
de Regenten, hebben gekend.

Deze gezonde en natuurlijke opvatting,
die rechtstreeks uit de Schriftelijke Open-
baring omtrent den mensch, de zonde en
de Gemeene Gratie voortvloeit, kan uiter-
aard niet gehuldigd worden door hen, die,
in strijd met de Schrift, het feit der zonde
op zij schuiven, en den mensch beschou-
wen als een ja nog onontwikkeld, maar
toch onbedorven wezen. Bij dezulken be-
staat niet de minste drang om naar God
of zijn wil ten deze te vragen. Is toch
de mensch onbedorven, dan ken ik den wil
van God vanzelf uit den mensch gelijk hij
is. De wil van God omtrent de saam-
leving der bijen behoeft niet afzonderlijk
geopenbaard te worden. Ge leert dien uit
het leven der bijen vanzelf kennen. Hun
samenleving en hun arbeid is volmaakt.
Staat het nu zoo ook niet den mensch, dan
bestaat er uiteraard voor de menschen geen
de minste noodzaak, om naar een open-
baring Gods te vragen. Ze hebben dan
slechts den mensch te nemen gelijk hij is,
en zijn feitelijke saamleving te raadplegen,
om daaruit met zekerheid te weten te
komen, wat de wil Gods omtrent den
mensch is. Daaruit verklaart het zich dan
ook, dat zij, die, op dit standpunt staande,
over de verhouding van Volk en Over-
heid schrijven, al minder over God en den

De Kerk van Christus en de armen of ongelukkigen.

IV.

Zagen wij de vorige maal, dat de diakenen in de oude
kerk in hunnen arbeid door vrouwen gesteund werden, in
den regel koos men tot zulke helpers, volgens apostolisch
gebruik, geloovige weduwen, die slechts eenmaal gehuwd
waren en den leeftijd van 60 jaren minstens hadden ge-
reikt. Zulke vrouwen nam men omdat zij rijk aan erva-
ring waren en doordrongen van den ernst des levens.
Later weer men echter van dat gebruik af. Ziende toch,
dat toewijding en deelneming in anderzwaart niet alleen
het deel was van bejaarde weduwen, nam men ook onge-
trouwde vrouwen, die jonger waren. Zelfs werden ook wel
getrouwde vrouwen, nog bij het leven harer echtgenooten,
geroepen tot hulpe der diakenen. Ze werden diakonessen
genoemd en door sommigen beschouwd als te staan in
een ambt. Heeft deze dwaling misschien er de Synoden
van Orange, Epone en Orleans in Frankrijk er toe ge-
leid ze in de 3de en 6de eeuw af te schaffen?
Drongen de kerkvaders en kerkleeraars er bij de leden
der kerk op aan, dat zij allen zouden helpen, die hunne
hulp kwamen inroepen, de bisschop en de diakenen, die
verantwoordelijk waren voor het erfdiel der armen, moes-
ten de barmhartigheid beoefenen met discretie. Zij moes-
ten de almoeren weigeren aan diegenen, welke nog een
middel van bestaan hadden, en met name aan dezulken,
die in armoede geraakt waren door eigen schuld. Zij, wier

leeftijd of zwakheid hen beletten te werken, of wier
tijdelijke krankheid en groote gezinnen hen onbekwaam
maakten om de hunnen te verzorgen, moesten allen hulp
ontvangen. Het getal deze armen was zeer aanzienlijk.
Enkele cijfers zijn ons overgeleverd. Zoo verhaalt ons de
geschiedschrijver Eusebius, dat de kerk van Rome in het
midde der derde eeuw meer dan 1500 armen onderhield;
en die van Antiochie had ten tijde van Chrysostomus meer
dan 3000. De barmhartigheid der kerken bepaalde zich
niet tot hare eigene armen; daar zij onderling verbonden
waren door den geestelijken band der liefde en des geloofs,
zonden de welvarende overvloedige hulp aan andere die
zwak waren.

De kerk van Rome onder bisschop Soter in de tweede
half der tweede eeuw, en ook honderd jaren later onder
den bisschop Stephanus zond rijke gaten naar ver ge-
legen gewesten zowel om de door hongersnooden be-
zochte bevolkingen te helpen, als om het lot der kerken
der vervolgde geloovigen te verzoeken. Als Eusebius
dit vermeldt, voegt hij er bij, dat te zijnen tijde die ge-
woonte nog bij de Romeinen bestond. In de 3e eeuw
zond Atticus, de bisschop van Constantinopel, 300 goud-
stukken aan de kerk van Nicea om haar in haar
armoede te hulp te komen. In dringende gevallen, wan-
neer de kerkelijke fondsen uitgeput waren, verzochten de
bisschoppen de geloovigen om giften te geven, en die op-
roepingen hadden meestal een goede uitkomst. Verme-
leeraren gingen er meestal toe over de vaten en sieraden
hunner kerken te verkoopen. Zoo handelde Cyrillus bij
gelegenheid eener schaarschte te Jeruzalem, zoo deden
Acacius, bisschop van Anida, Desgratius, bisschop van
Carthago, Augustinus, Ambrosius om slaven te kunnen
vrijkopen uit de handen der barbaren of ook zelfs der
Romeinen Christenen, die meer bezorgd waren over
den uiterlijken glans van den eeredienst dan over het lot

hunner broeders, gispen die daden, welke, huns inziens,
zelfs de nood niet rechtvaardigden. Ambrosius nam het
met warmte voor deze handwijze op: „Wanneer de kerk,”
zegt hij, „goud bezit, is dit niet om het te bewaren, maar
om het te gebruiken in elke nooddruft harer leden.
Waarvoor zou men bewaren wat in zich zelf voor niets
deugt? Zal de Heere niet eenmaal zeggen: „Waarom
hebt gij zoveel armen van honger laten ontkomen? Gij
hadt goed, waarom hebt gij hun niet gegeven wat hen
voeden kon? Waarom hebt gij zoveel gevangenen laten
wegleiden zonder ze los te koopen en daardoor te be-
hoeden voor slavernij of dood? Zou het niet veel barm-
hartiger zijn, de levende vaten te sparen dan die, welke
van een verslijtbaar metaal zijn? Niemand zal op deze
verwijtingen kennen antwoorden. Of zult gij misschien
zeggen: „Ik ben bang geweest, dat de tempel Gods zou
beroofd worden van Zijne siertalen.” De Heere zal u
weer zeggen: „Mijne sacramenten kunnen goed ont-
beren, want met goud bekومت men ze niet. Wat ze siert
is de vrijmaking der gevangenen. Slechts die vaten
zijn kostbaar, welke dienen om zielen aan den dood
te ontrukken. Dat is het goud, dat den toets doortaat,
bruikbaar goud, goud van Jezus Christus.” Hieronymus
zegt op zijne beurt, dat men, eer men de kerken verfraait,
de armen moet ondersteunen, want wat hindert het als
de kerk zonder siertal is? „die armoede is gewild door
de Jezus Christus zelve.”

Aan de barmhartigheid, door de Christelijke gemeenten
betoon, moeten wij voegen die welke de monniken-ve-
eenigingen beoefenden. De kloosters der eerste eeuwen
waren brandpunten van barmhartigheid, vooral in arme
en woeste streken. Men verhaalt van de monniken van
Egypte, dat zij, door hunnen tijd te verdeelen tusschen
gebed en beoefening van den landbouw, zeh de middelen
verschaffen om talrijke armen uit den omtrek te voeden.

Zij boden hulp aan de onvruchtbare streken van Lybië
en zonden schepen met levensmiddelen af naar de ge-
westen, die door hongersnood bezocht werden.

Deze kerkelijke en kloostelijke weldadigheid was
alleen mogelijk, omdat de persoonlijke barmhartigheid der
geloovigen groot was. Laat ons hiervan enkele voorbeel-
den aanhalen, die tevens tot bewijzen kunnen strekken
van het onderscheid tusschen den geest des Christendoms
en dien der heidenen met al hunne beschaving. Zowel
in het oosten als in het westen, zoowel in Afrika als in
Italië en Gallië, besiedde eenzelfde geest der barmhar-
tigheid alle leden der kerk. Cyprinus wijdde een groot
deel van zijn vaderlijk erfdiel aan de ondersteuning der
armen; zijn huis was voor niemand gesloten, geen onge-
lukkige ging ongetroost en ongehouden van hem; bij een
buitengewone gelegenheid, toen het kerkelijk fonds niet
in staat was voldoende hulp te bieden, schreef hij uit de
plaats zijner ballingschap aan zijne medarbeiders, het
onthoudende aan te vullen uit zijn persoonlijke kas. De
martelaar Laurentius toonde den heidenen een praetor,
die hem naar de schatten zijner kerk vroeg, zijne armen.
Basilius de groote, verdeelde, toen hij zich in zijn jeugd
wilde terugtrekken in de eenzaamheid, zijns vaders erfenis
onder de armen; later toen een groote hongersnood in
Capadoëie heerste, haalde hij door zijn vermogens en
voorbeeld rijken over, om hunne schuren te openen voor de
armen; gedurende zijn gansche loopbaan gingen bij dezen
welsprekenden man der wetenschap strenge eenvoud ge-
paard met rijke almoeren.

DE GAAY FORTMAN.